

УДК 37 (09) (47) "19": 37.018.53

**Станіслав Пономаревський,**  
м. Київ

## **НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЗАКОРДОННИХ УКРАЇНСЬКИХ ШКОЛАХ**

*У статті проаналізовано організаційно-змістову специфіку і основні засади деяких навчально-виховних технологій, зручних для використання в діяльності українського закордонного шкільництва (недільних, суботніх шкіл, курсів українознавства, шкіл із вивченням предметів українознавчого циклу, «двомовних» тощо), що функціонує на теренах держав з українським етнічним компонентом. Окреслено напрями втілення, вимоги та завдання навчально-виховних технологій в умовах наявності багатомовності та мультикультурності. Наведено окремі конкретні приклади адаптованого практичного застосування технологій у національних закордонних школах. Зважено на використання технологій особистісно-орієнтованого, програмованого, диференційованого навчання, проектних, технологій виховання скаутів та ін. Розглянуто особливості деяких навчальних програм української закордонної школи.*

**Ключові слова:** технологія, український, школа, навчально-виховний, програма, скаутинг, особистісний, диференціація, орієнтований.

**Постановка проблеми та аналіз досліджень і публікацій.** Дослідження навчально-виховних технологій, які стали невід'ємною складовою сучасної педагогічної теорії та практики, в науці є досить поширеним. У західній педагогічній думці поняття навчально-виховних технологій пов'язане з розвідками Б. Блума, Д. Брунера, Г. Гейса, Дж. Коутайба, Б. Скінера, Д. Хамбліна, С. Харпера, Д. Хучано. У різних напрямках вітчизняної та російської теорії освіти технологічні підходи вивчали В. Беспалько, О. Глузман, С. Гончаренко, Н. Заячківська, Б. Ліхачов, І. Малафійк, О. Падалка, О. Пехота, Г. Селевко, С. Сисоєва, В. Сластьонін та баг. ін. Разом із тим, у дослідженні навчально-виховних технологій усе ще продовжують існувати певні прогалини. Так, майже цілком поза межами наукових інтересів як вітчизняних, так і іноземних учених перебувають аспекти втілення педагогічних технологій у царині українського закордонного шкільництва. Саме тому метою цієї статті є спроба окреслити

коло основних технологій, зручних для організації навчання й виховання молоді в українських закордонних школах.

**Виклад основного матеріалу.** Сьогодення вимагає вдосконалення прагнень педагога щодо розуміння ним своєї професійної відповідальності, коли вчитель повинен виступати особою, здатною активно впливати на розвиток тих, кого він навчає та виховує. Домінантою освітньої парадигми початку ХХІ ст. постає діяльність талановитої особистості – учителя-творця, спроможного вийти за межі навчальної дисципліни, стати для учнів носієм і ретранслятором світових та національних цінностей. Закономірним результатом педагогічної праці за цих умов стануть усвідомлення вчителя, спрямовані на гармонійний розвиток учнів і формування в них здатності реалізовувати свої вміння, розуміти національну унікальність, особливо у складних умовах етнічно і культурно іншої країни.

У будь-якій державі, де розвивається українське шкільництво, використання навчально-виховних технологій у закладах освіти отримує свою специфіку. Вона полягає в необхідності в процесі навчально-виховної дії широко використовувати насамперед українознавчі компоненти, які слугують важливими чинниками формування в учнів національної самоідентифікації як основної мети діяльності українських закладів за кордоном. Саме з цієї причини вчитель повинен підходити зважено до вибору з навчально-виховних технологій тих, які «запрограмовані» реалізувати згадану мету, обираючи з них продуктивні й цілевідповідні.

Однією з ефективних у цьому руслі може бути, наприклад, *проектна технологія*. Елементи її теорії активно обговорювалися ще на початку ХХ ст. Ці пошуки репрезентовані в розвідках Г. Ващенко, А. Макаренка, С. Русової. Суттєвий рух до практики на вітчизняному освітньому ґрунті (20–30 рр.) «проектний напрям» отримав після перекладу книги Е. Коллінгса «Експеримент з проектним навчальним планом» [7, с. 15].

Сучасні підходи до розуміння проектних технологій передбачають, що останні є одним із засобів досягнення дидактичної мети шляхом детальної розробки проблеми, яка має завершитися реальним практичним результатом [8]. На думку

С. Сисоевої, крім того, проектна технологія «...відображає реалізацію особистісно-орієнтованого підходу і сприяє формуванню вміння адаптуватися до умов життя людини постіндустріального суспільства» [9, с. 26]. З 90-х рр. ХХ ст. проектні технології широко застосовуються в школах України, а подекуди й у «рідномовних» закладах освіти в країнах пострадянського простору. Механізм реалізації проектної технології передбачає впровадження чотирьох складових: організації стимулюючого інформаційного простору для розвитку можливостей учня; організації різних видів діяльності як умови самореалізації; організації спілкування як умови соціального розвитку учнів; психолого-педагогічної підтримки вирішення учнями їх проблем, допомоги їм у самопізнанні, самооцінці, самовизначенні та самоактуалізації [1, с. 30]. Проектна діяльність у всіх її формах навчально-виховної технологізації зазвичай має спільні ознаки: зосереджена на вивченні змісту, а не термінологічних одиниць; у центрі уваги проектів – теми, що здатні викликати в учнів інтерес; проектна робота орієнтована на учня, незважаючи на те, що і роль учителя важлива – він пропонує свою підтримку протягом усього процесу; проектна робота побудована на співпраці (*cooperative learning*), а не на конкуренції; учні можуть працювати самостійно, невеликими групами, усією групою, при цьому обмінюючись матеріалами, ідеями, що виникають під час виконання проекту; проектна робота забезпечує інтеграцію вмінь обробки інформації з джерел; проектна діяльність має кінцевий результат (презентація, твір, стаття, доповідь, захист роботи тощо), що надає їй практичного значення; цінність проектної роботи полягає не лише в результаті, а також у русі до нього, при цьому створюючи для учнів можливість розраховувати швидкість і точність результату на етапах роботи над проектом. Крім того, поруч із організацією навчання проектна технологія дозволяє досягати і виховних цілей, наприклад, застосовуючи активні та інтерактивні методи, пов'язані з формуванням в учнів екологічної, мистецької культури, толерантності, мовної та національної терпимості, поваги і т. ін., що є важливим для шкіл, які працюють в умовах закордонного різнокультурного і різномовного оточення.

Для підвищення ефективності навчання та виховання дітей закордонної української школи доцільно використовувати такі види проектів: проекти-тексти різного характеру, що стимулюють розвиток творчих і аналітичних здібностей; ігрові проекти – постановки, інсценування, логістичні висновки тощо; медіа-проекти – листування, онлайн-дискусії, чати, діалоги; проекти-зустрічі, що дають учням можливість контактувати з людьми, які можуть поділитися своїм досвідом і знаннями, а також різні екскурсійні проекти. Так, у недільній школі, що діє при Культурному центрі України в Москві, щороку, крім навчальної роботи, яка передбачає вивчення мови, літератури, мистецтва, історії, та краєзнавства, визначаються обов'язковими проектами тематичні екскурсії, зустрічі з відомими українцями, перегляд виставок і концертів. Наприклад, в останні роки дирекція школи анонсувала зустрічі з лауреатами Шевченківських премій, акторами театру й кіно, членами «Просвіти», космонавтами українського походження та ін., учні відвідують бібліотеку «Дім Гоголя», музей М. Щепкіна, знайомляться з шевченківськими місцями Москви. Проектна технологія буде ефективною в тому разі, коли вчителем поставлене дослідницьке завдання, для розв'язання якого потрібні інтегровані знання. Недарма цю технологію відносять до потенційно поширених у ХХІ ст. Важливо пам'ятати, що вчитель повинен зважувати на різні форми презентації проектів. Серед них для умов закордонної школи зручними, на нашу думку, можна вважати пізнавальну доповідь і демонстрацію в довільному вигляді; виступ-подорож; інсценування (театралізовану дію); презентацію за допомогою Power Point; прес-конференцію. При цьому позиція вчителя не повинна бути нав'язливою, що дає змогу для прояву самостійності учнів. Отже, проектна технологія має, порівняно з іншими, чимало помітних переваг, у тому числі при її використанні в закордонній школі: одночасне поєднання індивідуального та колективного навчання, можливість самореалізації, робота в команді; активне використання інтернету, різних форм взаємодії; націлення на результат; неформальний контроль за рівнем досягнень учнів. Саме тому вміння застосовувати цю технологію

в педагогічній діяльності в багатьох українських закордонних школах вважають показником високої кваліфікації вчителя.

Досить корисними в умовах діяльності «рідних», «елементарних», недільних шкіл із їх конкретно-суб'єктною спрямованістю можуть бути *технології особистісно-орієнтованого навчання*. Їх завдання – розвивати індивідуальні та пізнавальні здібності кожного учня, максимально використовувати суб'єктивний досвід дитини, допомогти особистості пізнати себе і самореалізуватися у навчальному процесі та в житті [2, с. 616]. При цьому навчальний процес побудований на діалогах учня та вчителя і спрямований на спільне конструювання навчальної діяльності. У ході використання таких технологій обов'язково враховуються вибірковість ставлення учня до змісту та форми навчального матеріалу, його особистісна мотивація, прагнення використовувати знання в ситуаціях, не пов'язаних із навчанням. Оскільки центром уваги тут є дитяча особистість, то методична основа технологій полягає в індивідуалізації і диференціації навчання. Так, характер опрацювання матеріалу повинен забезпечувати виявлення змісту суб'єктного досвіду учня; виклад знань учителем спрямований не лише на розширення обсягу, узагальнення, але й на перетворення наявного досвіду учнів; активне стимулювання учня до самооцінної діяльності повинне забезпечувати йому можливість саморозвитку під час оволодіння знаннями; необхідно стимулювати учнів до вибору найбільш значущих для них форм і способів опрацювання матеріалу; забезпечувати контроль не тільки результату опановування, але і процесу навчання, тобто тих трансформацій, які здійснює учень, засвоюючи необхідне; освітній матеріал має забезпечувати рефлексію, оцінку навчання як суб'єктної діяльності. Позиція вчителя у процесах застосування особистісно-орієнтованих технологій – розвиток інтересів дітей; визнання самотності кожного. Так, чимало компонентів особистісно-орієнтованих технологій знайшли втілення в «Адаптованій освітній програмі» української недільної школи «Лелеки» товариства «Вербиченька» з м. Нижнекамська в Татарстані. Її авторка, вчителька Л. Найденко, підкреслює це в поясненні до програми так: «...великою проблемою для нас довго залишалася відсутність

підходящої програми. Працювати доводилося за випадковими, складно в них було прослідкувати послідовність, а особливо індивідуальні, особистісні підходи до учнів, що дуже важливо, враховуючи специфіку нашої освітньої роботи, різний вік та дуже відмінний рівень українознавчої підготовки учнів. Пропоновані Міністерством освіти України програми складені у розрахунку на дітей, які вже добре володіють мовою, однакові за віком та досвідом, а тому ці програми передбачають переважно колективні форми освітньої діяльності. У Росії українських шкіл не так багато, в деяких програми взагалі відсутні, в інших – так само незручні, як і ті, що маю я, а головне – школярі дуже різні за багатьма критеріями. Останнім часом доводилося працювати за адаптованою до наших умов українською програмою, розробленою у Сербії, але вона також лише частково підходить до умов українців Татарстану. Ці проблеми послужили приводом скласти власну програму у розрахунку саме на наш татарстанський, дуже різний і цілком індивідуальний контингент учнів, на той дидактичний матеріал, який ми маємо, з урахуванням потреб саме нашої національної школи з учнями, кожен з яких потребує справді індивідуально-орієнтованого підходу під час навчання в школі» [4, с. 38]. Освітні завдання нижнекамської програми спрямовані на забезпечення як загальних знань про Україну, її мову, літературу, історичні, мистецькі, етнографічні засади, так і на формування знань про українські регіони, звідки походять батьки чи предки учнів. Педагогічна задача вчителя має на меті як виховання належності до української молоді Росії, пробудження національної самосвідомості, так і любові до культури України та того краю, звідки вийшла родина переселенців, що сьогодні мешкають у Татарстані й до якої належить учень. Для засвоєння матеріалу індивідуальним способом програмою передбачені прийоми, серед яких вирізняються індивідуальне прослуховування, перевірка засвоєння мовленнєвих форм, у тому числі говіркових (що стає в нагоді при відвідуванні родичів в Україні чи екскурсіях, перебуванні в літніх таборах в Україні), а також діалоги, ігри, демонстрації, письмо, інсценізації, дискусії тощо – в залежності від віку

школярів, поставленої вчителем мети та очікуваного навчального результату.

Поруч із особистісно-орієнтованим навчанням має місце і *технологія особистісно-орієнтованого виховання*, використання якої в роботі закордонної школи теж може бути доцільним. На переконання І. Бега, особистісно-орієнтоване виховання – це не система організованих, нормованих впливів педагога на дитину, що ігнорують її волевиявлення і приводять до психологічного тиску на неї. В основі виховної моделі – педагогічна дія заклику до особистісної взаємодії, побудованого на милосердному ставленні вихователя до вихованця [3]. Особистісно-орієнтоване виховання – це виховання переживань, таких, що емоційно пережиті особистістю, постають потім її ціннісно-смысловими надбаннями. У складному просторі переживань відбувається саморозвиток і самовизначення учня як особистості. Лише особистісно-орієнтованому вихованню під силу досягнення розвивальної мети, оскільки воно акцентує увагу на усвідомленні вихованцем себе як особистості, на вільному й відповідальному самовираженні. Така технологія спрямована на реалізацію сутнісної природи суб'єкта, що дає змогу особистості виходити за межі вузького, навіть національного, розширюючи «Я» до сприйняття загальних цінностей, толерантності, духовної багатовекторності, переваг існування мультикультурного світу тощо. Завдання вчителя – сприяти такій перебудові, здійснюваній учнем. Це може бути очікуваним результатом особистісно-орієнтованої технології, до того ж таким, яким і вчитель, і учень зможуть справді пишатися.

Зручна у практиці закордонної української школи *технологія програмованого навчання*. Разом із тим, у роботі українознавчих «рідних» шкіл, культурно-освітніх центрів, системи національного додаткового навчання, що діє в багатьох країнах світу, ця технологія навряд чи виправдана, оскільки вимагає дотримання системних принципів, а також належного матеріального забезпечення, не завжди наявного в згаданих типах інституцій. Разом із тим, технології програмованого навчання ефективні в роботі «двомовних» шкіл. У них українська мова, література, історія, мистецтво введені до сталого шкільного

розкладу й обов'язкові для опанування учнями. Особливості функціонування двомовних шкіл передбачають залучення національних складових до шкільного компонента. Так, у Заозерній школі м. Томська (Росія) концепція закладу передбачає українську мову, літературу, історію та етнографію; у школі м. Шверена (Німеччина) вивчають українську мову та літературу, у школах Вінніпегу (Канада) – мову, літературу, історію, фольклор; у м. Бельці (Молдова) – мову та мистецтво і т. ін.

Провідною ідеєю програмованого навчання є формування структури, змісту навчального матеріалу як таких собі «елементів інформації»: кожна тема розподіляється на окремі, структурно закінчені інформаційні частини – елементи. Останні заплановані у визначеній послідовності, відповідно до логіки змісту навчання. Якщо учень виконав навчальні дії, спрямовані на засвоєння елемента інформації, то йому пропонується завдання, на яке він має дати відповідь. Воно відноситься лише до конкретного елемента інформації: учневі дається декілька варіантів відповіді, один із яких правильний. Якщо він вибрав його, то йому дозволяється приступити до засвоєння наступного елемента інформації. Якщо вибір був неправильним, пропонується ще попрацювати над цим елементом або звернутися до джерел, які допоможуть правильно зрозуміти елемент знань. Зусилля учня щодо засвоєння елементів, а також правильну відповідь на запитання вчителя прийнято в цій технології називати «кроком». Саме тому дехто з педагогів таку технологію іменує «кроковою».

Серед переваг «крокового» навчання відмітимо те, що працюючи з темою (кроком), учень засвоює знання «...у тому темпі, який зумовлений його природними задатками і наявним рівнем знань, умінь і навичок із навчальної дисципліни» [10, с. 98]. Отже, ця технологія здатна не тільки створити умови для самостійного вивчення й засвоєння знань, але і зважає на персональні особливості суб'єктів навчання. Необхідно врахувати в програмованому навчанні обсяг інформації «кроків». Він має включати і можливість для самостійної роботи учня, і час для осмислення матеріалу, й аналіз засвоєного. «Крокове» навчання чимало функцій покладає на технічні засоби, передусім комп'ютерні.



Практичне впровадження програмованої технології супроводжується часто роздумами вчителя про те, чи не може комп'ютер звести роль педагога до додаткової? При цьому, звісно, необхідно пам'ятати, що будь-яка машина – лише засіб, який допомагає вчителю організувати навчальний процес, а «живе» спілкування з учнем ніхто й ніщо не здатні замінити.

Логічним є використання в різних типах українських закордонних шкіл елементів *технологій диференційованого навчання і виховання*. Як і чимало інших форм навчання, ці технології спрямовані на створення умов для розвитку особистості. Загалом диференційоване навчання та виховання передбачають використання різних методів організації навчально-виховного процесу на основі результатів психолого-педагогічної діагностики здібностей учнів, а також урахування вчителем різниці пізнавальної підготовки та учнівського віку. В умовах закордонних шкіл використання таких методів створює позитивні умови для розвитку особистості. Звідси диференційоване навчання та виховання – засіб розвитку особистісних специфічних рис. Тільки розкриваючи особливості учнів у розвитку, можна забезпечити особистісно-орієнтований процес. Цікавість до пріоритетів диференційованого навчання підтверджує одна з поширених в українських школах за кордоном навчальних програм, що має назву «Рекомендації для українських класів із вивченням мови національних меншин». Програма призначена для недільних шкіл, а також для шкіл із українознавчим компонентом. Її реалізація одним із основних принципів виголошує організацію диференційованого навчання і передбачає «...можливість диференціації за віком і підготовкою (що є доконаним фактом наших національних шкіл) у межах тем: запропоновані теми покликані систематизувати зміст навчання, але й індивідуалізувати його; разом з тим, позбавлення деталізації матеріалу дозволить залежно від рівня знань і вмінь учнів планувати його, наближаючи його до специфіки опанування в іншоетнічних умовах» [11, с. 3]. На правду, основна функція цієї технології в навчально-виховній діяльності – розкрити індивідуальність, допомогти їй удосконалитися, набути інтересу до національно-культурних компонентів і

стійкості до можливих асиміляційних викликів в умовах держави-донора. Диференціація зводиться також до вияву особистих можливостей учнів. При цьому важливим залишається те, що рівень навчальної підготовки в національній школі повинен бути усередненим для всіх учнів. Розвиток особистості при використанні технології має на меті забезпечити навчально-виховний процес на варіативній основі відповідно до стандартів (середній рівень) тієї програми, якою користується вчитель закордонної школи. Разом із цим, диференціація передбачає і не стандартизовану частину, яка має на меті широкий вибір освітніх напрямів, що реалізуються самим учнем, його батьками, вчителем і є, таким чином, рефлексією на замовлення самої особистості, готовності її до пізнання і саморозвитку. Диференціація має бути гнучкою, що дозволяє вчителю підходити індивідуально до кожного учня і при цьому сприяти об'єднаним процесам серед дітей, активізації класу та дотримання «єдності вимог». Навпаки, як показує практика, здійснення лише «єдності вимог» без урахування особливостей особистісного розвитку гальмує продуктивність навчання учнів, постає причиною їх знецікавлення. Це є найбільш негативною оцінкою діяльності закордонної школи, яка здійснює свою діяльність у складних умовах асиміляційних загроз.

Надзвичайно важливим в організації навчальної діяльності української закордонної школи після мовно-комунікативного навчання є вивчення учнями історії Батьківщини. В усіх типах національних шкіл історія пропонується обов'язковою дисципліною, тим більше, що її опанування тісно пов'язане з аналізом та оцінками ціннісного гатунку (минулого і сучасності, рідної країни та держави-донора, т. ін.), елементи яких, як правило, наявні в програмах учителя закордонної школи. При вивченні історії України в школах української діаспори цілком можливо, на нашу думку, звернутися до *технології Ю. Троїцького*, гнучко використавши її в контексті специфіки навчального закладу. Згадана технологія, на відміну від усе ще поширених у країнах пострадянського простору методик традиційного навчання з їх репродуктивними способами засвоєння, передбачає можливість розвитку в дітей творчих пошуків об'єктивного знання.

Навчальний матеріал із історії, звичайно, значно відрізняється від матеріалу інших навчальних предметів, тобто вивчення рідної історії не можна організувати на тих самих принципах. Частіше школярі мають підручник, атлас із історії, у яких зібрані факти і пропонується їх авторське тлумачення. Діяльність учнів зводиться до читання і переказу текстів. Цей підхід не передбачає творчої діяльності. До того ж пояснення авторами книг історичних подій може бути застарілим чи неприйнятним, оскільки в деяких країнах окремі явища історії в офіційному полі можуть мати інше тлумачення, ніж в Україні.

Компенсувати відсутність творчої діяльності на уроках, наблизити дітей до самоаналізу явищ історії – основна мета технології, запропонованої Ю. Троїцьким. Учні при цьому залучаються до самої суті діяльності – зосередитися на здобуванні фактів (за допомогою вчителя) та їх аналізу безпосередньо з першоджерел. На думку автора технології, головною причиною, яка перешкоджає розвитку творчого мислення при вивченні історії, є підручник. Але найголовніше – в шкільній системі відтворюється консервативна система взаємовідносин: підручник – учитель – учень. У ній передбачається, що підручник є вищим носієм істини, вчитель – його коментатор, а учень – слухач. Так учень звикає до механічного прослуховування та відтворення чужого. В результаті уроки історії не сприяють розвитку творчого мислення, яке може бути сформоване лише в самостійній розумовій діяльності. Щоб така діяльність здійснювалася, необхідно відмовитися від готових рекомендацій і навчити дітей володіти вміннями і навичками історичного пізнання. Як можна компоненти цієї технології залучити до роботи в українській закордонній школі? Ю. Троїцький перекоонує, що слід відмовитися від тверджень, що засоби навчання з історії містять безумовну істину і не допускається зіткнення думок і пошук істини. Особливої актуальності це набуває в умовах мультикультурного закордоння, де можуть бути репрезентовані різні позиції щодо історичних фактів. У результаті пропонується відмова від готового планування роботи вчителя й організація навчання на засадах, які передбачають

оптимізацію творчості учнів і самоаналізу. Учитель виконує роль партнера і за необхідності уточнює та коментує.

Цілком прийнятним у закордонній українській школі, у тому числі на пострадянському просторі, може бути застосування *технології виховання скаутів*, побудованої на засадах громадянського виховання молоді. Останнє, як зазначає С. Гончаренко, включає в себе «почуття власної гідності, свободи, дисциплінованості, поваги до інших громадян, поєднання патріотичних, національних та інтернаціональних почуттів» [5, с. 75]. Скаутинг – виховний рух молоді, спрямований на особистий розвиток, у його осерді лежить спеціально розроблена система виховання. Основи скаутингу закладено в Конституції всесвітньої організації скаутів. Одна із її статей підкреслює мету скаутського руху: «...сприяти розвитку молоді, розкриттю її фізичних і духовних потенцій як особистостей, так і громадян національних і міжнародних спільнот» [6, с. 12]. Технологія виховання скаутів визначена системою поступової самоосвіти, вихованням через діяльність, участю в групах під керівництвом дорослих, використанням активних програм. Дуже важливим чинником є громадянська активність, спрямована на служіння народу та ініціативна участь у соціальній практиці. Програма скаутів складається з певної кількості завдань, які молодь повинна виконати у визначений час для самоствердження, а також довести, чи сформовано риси, які відповідають вимогам організації. Програми, як правило, передбачають оволодіння корисними знаннями з історії, географії, екології, українознавства, скаутської ідеології, вміннями з табірництва і спорту. Після їх опанування молоді люди підвищують свій статус скаута. Діти здобувають знання через виконання проектів, серед яких можуть бути організація змагань, свят, ігор, бесід, дискусій тощо. Таких проектів в етапі близько десяти. Серед потенційних тем можливі: розгляд діяльності українських громад та молодіжних організацій, спільна добра справа, толерантність, суспільна служба, поширення знань про Україну, екологія, волонтерство. Наприклад, програми проектів українських скаутів в Європі передбачають формування критичного ставлення до себе, готовності до творчості, праці, відпрацювання фізичних навичок.

Ще одним важливим засобом технології виховання скаутів є «вмілості» – це перелік тих завдань, які мають поглибити знання та вміння в певній галузі. Молоді люди самостійно обирають із «вмілостей» ті, які вони б хотіли вивчити. Виконавши вимоги «вмілостей», вони отримують відзнаку, яка символізує опановану галузь знань. Виконання «вмілостей» (амбасадор, побратимство, піклування про дітей, мистецтво, історія, знавець рідної мови тощо) закладають основи виховання у дітей-скаутів. Крім «вмілостей», посилює виховний потенціал технологій і особливе ставлення скаутів до державної та скаутської символіки. Під час проведення заходів (з'їзди, свята, табори, заняття) активно користуються прапорами, гімнами, спеціальним одягом, емблемами тощо. Так формується повага до символів, що є дотичними до обраного способу життя, національної належності та особистих переконань. Досвід, подібний до українського скаутингу в Європі, цілком можливий у середовищі національних молодіжних громадських організацій чи в українських школах у всьому світі.

**Висновки.** Останнім часом усе частіше проявляються ознаки децелеративних змін у розвитку школярів. Причин цього чимало: соціальний тиск і наслідки техногенних катастроф, фрустрації, надлишкова інформатизація, стреси, набуті психологічні дефекти, наявність значних міграцій, поява біженців тощо. Усе це впливає на зростаючий розрив між потенційним рівнем засвоєння знань і наявними впливами на дитину. Така ситуація зобов'язує нас уважно вивчати навчально-виховні технології та постійно актуалізувати їх ефективне практичне застосування, у тому числі в умовах української закордонної школи.

#### Список використаної літератури

1. Boss S. Reinventing Project-based Learning: Your field guide to real-world projects in the digital age / S. Boss, J. Krauss. – Eugene, OR: ISTE, 2008. – 200 p.
2. Encyclopedia of educational reform and dissent / by Thomas C. Hunt, Thomas J. Lasley. – London: Sage Publications. 2009. – 1112 p.
3. Бех І. Д. Особистісно орієнтована модель виховання як науковий конструкт [Електронний ресурс] / І. Д. Бех. – Режим доступу: [http://library.udpu.org.ua/-library\\_files/psuh\\_pedagog\\_prob1\\_silsk\\_shkolu/3/vupysk\\_21.pdf](http://library.udpu.org.ua/-library_files/psuh_pedagog_prob1_silsk_shkolu/3/vupysk_21.pdf). – Заголовок з екрану. – Мова українська.

4. Винниченко Є. До питання дослідження українців на території пострадянських держав / Є. Винниченко // Науковий Вісник Українського Університету в Москві. – 2004. – № 4. – С. 36–44.
5. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
6. Збірник документів світової організації скаутського руху / [укл. О. Щурів]. – Львів : ЛДУ ім. І. Франка, 1998. – 318 с.
7. Коллингс Е. Опыт работы американской школы по методу проектов / Е. Коллингс [пер. с англ. С. Тюрберт]; под ред. А. У. Зеленко, предисл. У. Килпатрика. – М. : Новая Москва, 1926. – 289 с.
8. Полат Е. С. Метод проектов [Електронний ресурс] / Полат Е. С. // Режим доступу: <http://nsk.fio.ru/festival/docs/polat.htm>. – Заголовок з екрану. – Мова українська.
9. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості / С. О. Сисоєва. – К. : Міленіум, 2006. – 346 с.
10. Совершенствование изучения предметов украиноведческого цикла в образовательных учреждениях Российской Федерации : [мат. междунар. семинара / отв. ред. Бабенко В. Я.]. – Уфа : МГОПУ, 2003. – 143 с.
11. Харченко Е. Т. Рекомендации для украинских классов с изучением языка национальных меньшинств : учебная программа для национальных школ РФ / Рукопись. – Кемерово, 2004. – 24 с.

**Станислав Пономаревский**

### **УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ЗАРУБЕЖНОЙ УКРАИНСКОЙ ШКОЛЕ**

*В статье проанализирована организационно-содержательная специфика и основы некоторых учебно-воспитательных технологий, удобных для использования в работе украинских зарубежных школ (воскресных, субботних, курсов украиноведения, школ с изучением предметов украиноведческого цикла, «двуязычных» и других), которые функционируют на территориях стран, включающих украинский этнический компонент. Очерчены направления использования, требования и задания учебно-воспитательных технологий в условиях наличия многоязычности и мультикультурности. Приведены отдельные конкретные примеры адаптированного практического использования технологий в национальных зарубежных школах. Уделено внимание использованию технологий личностно-ориентированного, программированного, дифференцированного обучения, проектных, технологии воспитания скаутов и др. Рассмотрены особенности некоторых учебных программ украинской зарубежной школы.*

**Ключевые слова:** технология, украинский, школа, учебно-воспитательный, программа, скаутинг, личностный, дифференциация, ориентированный.

*Stanislav Ponomarevskyi*

## TEACHING AND EDUCATING STRATEGIES IN UKRAINIAN SCHOOLING ABROAD

*Organization and content specificities as well as the basic principles of some teaching and educative strategies useful for Ukrainian schooling activity overseas (Sunday and Saturday Ukrainian schools, schools providing Ukrainian study courses, bilingual schools, etc.) that is functioning in the countries with Ukrainian ethnical component are analyzed in the article. On the base of sources and special literature studying, it was clarified that implementing aspects of pedagogical strategies in the domain of Ukrainian studies are out of scientific interest of the national and foreign researchers. Thus, the objective of this article is to outline the range of basic strategies which could become practical for coordination of the youth teaching and educating in Ukrainian schools abroad.*

*Nowadays life requires of teachers to improve and understand their competent responsibility, as a teacher should be a person able to actively affect the progress of those, who are taught and educated. Educational paradigm of the XXI century must rely on the dominant when the talented individual's activity as a teacher and creator is to move beyond the course and become the medium as well as transmitter of the world and national values. Pedagogical activity due to these terms will logically result in teacher's awareness, directed to the balanced achievements of their students, the ability to use their skills formed, to understand the national originality, especially being surrounded by different ethnical and cultural conditions of another country.*

*In any country, where Ukrainian studies are promoted, the implementation of teaching and educating strategies in educational affiliations has its own peculiarities. There is the necessity to widely use Ukrainian study components during teaching and educating process, because they are important for national self-identification formation of the students. This is the basic purpose of Ukrainian institutions' activity abroad. For this reason, a teacher should accurately choose efficient as well as aim-appropriate teaching and educating strategies out of those, which are 'programmed' to realize the purpose mentioned above.*

*Therefore, the basic opportunities of realization, teaching and educating requirements and goals due to multilingual and multicultural availability were outlined in the article. Specific examples of practical strategies implementing in national schools abroad were given. In particular, the attention was drawn to potential of using strategies integrated with individually oriented, programmed, differentiated teaching as well as scouts education strategies and some other.*

*The peculiarities of curricula usage in pedagogical practice regarding to Ukrainian schooling abroad were also reviewed.*

**Keywords:** *strategy, Ukrainian, school (schooling), teaching and educating, curriculum, scouting, individual, differentiation.*

### References

1. Boss, S., Krauss, J. (2008) *Reinventing Project-based Learning: Your field guide to real-world projects in the digital age*, Eugene, OR, ISTE, 200 p. (in USA)
2. *Encyclopedia of educational reform and dissent* (2009). Eds. Thomas C. Hunt, Thomas J. Lasley, London, Sage Publications, 1112 p. (in English).
3. Bekh, I. D. *Osobystisno oriyentovana model' vykhovannya yak naukovyy konstrukt* [Personality oriented model of education as a scientific construct], from: [http://library.udpu.org.ua/-library\\_files/psuh\\_pedagog\\_probl\\_silsk\\_shkolu/3/vupysk\\_21.pdf](http://library.udpu.org.ua/-library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/3/vupysk_21.pdf). (in Ukrainian).
4. Vynnychenko Ye. (2004) *Do pytannya doslidzhennya ukrayintsiv na terytoriyi postradyans'kykh derzhav* [On the question of research on Ukrainians on the territories of post-Soviet states]. In: *Naukovyy Visnyk Ukrayins'koho Universytetu v Moskvi* [Scientific Herald Ukrainian University in Moscow], № 4, pp. 36-44 (in Russian).
5. Honcharenko, S. U. (1997) *Ukrayins'kyy pedahohichnyy slovnyk* [Ukrainian Pedagogical Dictionary], Kyiv, Lybid', 376 p. (in Ukrainian).
6. *Zbirnyk dokumentiv svitovoyi orhanizatsiyi skaut-s'koho rukhu* (Eds. O. Shchuriv) (1998) [Miscellany of documents of World scout organization], L'viv, LDU im. I. Franka, 318 p. (in Ukrainian).
7. Kollings, E. (1926) *Opyt raboty amerikanskoj shkoly po metodu proektov* (Russ. per. S. Tjurbert, Eds. A. U. Zelenko, foreword U. Kilpatrika) [The experience of the American School work on a method of projects], Moscow, Novaja Moskva, 289 p. (in Russian).
8. Polat, E. S. *Metod proektov* [Project-based learning], from: <http://nsk.fio.ru./festival/docs/polat.htm>. (in Ukrainian).
9. Sysoyeva, S. O. (2006) *Osnovy pedahohichnoyi tvorchosti* [Fundamentals of pedagogical creativity], Kyiv, Milenium, 346 p. (in Ukrainian).
10. *Sovershenstvovanie izuchenija predmetov ukrainovedcheskogo cikla v obrazovatel'nyh uchrezhdenijah Rossijskoj Federacii : mat. mezhdunar.seminara* (Eds. Babenko, V. Ja.), [Materials of the international seminar "Improvement of the study subjects Ukrainoznavstvo cycle in educational institutions of the Russian Federation (2003)], Ufa, MGOPU, 143 p. (in Russian).
11. Harchenko, E. T. (2004) *Rekomendacii dlja ukrainskih klassov s izucheniem jazyka nacional'nyh men'shinstv : uchebnaja programma dlja nacional'nyh shkol RF. Rukopis'* [Recommendations for Ukrainian classes with minority language studying: training program for national schools RF. MS], Kemerovo, 24 p. (in Russian).

Одержано 22.10.2015 р.